

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 3.

Een interpretatie:

Op grond van deze bron kun je stellen, dat de kritiek van Vasalius op de artsen uit zijn tijd beter past bij de Renaissance dan bij de middeleeuwen.

- 3p **6** Ondersteun deze interpretatie door aan te geven:
- welke kritiek op de artsen Vasalius heeft en
  - waardoor deze kritiek beter past bij de Renaissance en
  - minder past bij de middeleeuwen.

Gebruik bron 4.

Bij deze bron passen twee beweringen:

- 1 De Reformatie heeft in 1580 Friesland bereikt.
- 2 Met deze bepalingen kiezen de Staten van Friesland partij in de Opstand.

- 4p **7** Toon de juistheid van beide beweringen aan, telkens met een verwijzing naar de bron.

In 1603 werd de Engelse koning James I de eerste koning van Engeland, Ierland en Schotland samen. Enkele jaren later introduceerde hij de 'Wetten van Iona'. Hierin werd bepaald dat de kinderen van de Schotse katholieke adel opgeleid moesten worden op Engelstalige protestantse scholen.

- 2p **8** Leg uit waardoor de 'Wetten van Iona' konden bijdragen aan de centralisatie van het rijk van James I.

Historici die het absolutisme onderzoeken, zien een verschuiving:

In de zeventiende eeuw vonden absolute vorsten dat zij regeerden vanuit een goddelijk recht, terwijl in de achttiende eeuw vorsten beweerden dat zij mochten regeren omdat zij de grootste bijdrage leverden aan het geluk van het volk.

- 1p **9** Geef aan onder invloed van welke ontwikkeling de ideeën over het vorstelijk gezag veranderden.

Vroegmoderne tijd

---

bron 3

In 1543 publiceert de arts Vasalius het boek *De humani corporis fabrica* (Over de bouw van het menselijk lichaam). Hierin beschrijft hij zijn kijk op de handelwijze van artsen:

Zolang de artsen meenden dat enkel het genezen van inwendige ziekten tot hun domein behoorde, beschouwden ze de kennis van de ingewanden als voldoende. Zij verwaarloosden de structuur van de beenderen, de spieren, de zenuwen, de aders en slagaders die zich tussen de beenderen en spieren bevinden, alsof deze dingen hen niet aangingen. Aangezien deze zaken werden toevertrouwd aan chirurgijns¹⁾, verdween daardoor niet alleen de ware kennis van de ingewanden, maar ook hun eigen bekwaamheid in het uitvoeren van dissecties (operaties). Dit ging zover dat de artsen dit niet meer probeerden, terwijl de chirurgijns, aan wie deze kunst nu toekwam, te ongeletterd waren om de geschriften van de hoogleraren te begrijpen. (...) Deze laatsten schreeuwden als kauwen van hun hoge kathedr over dingen die zij nog nooit hadden onderzocht, maar die zij overnamen uit boeken van anderen.

noot 1 Een chirurgijn houdt zich bezig met behandelingen waarbij bloed tevoorschijn komt, in tegenstelling tot universitair opgeleide artsen.

bron 4

In 1580 wordt in de Staten van Friesland (het bestuur van de provincie) een reeks wetten aangenomen. Enkele van de bepalingen hieruit:

Art. 1. In de eerste plaats zullen alle priesters en andere geestelijken, zowel mannelijke als vrouwelijke, zich onthouden van alle pauselijke reguliere ceremoniën, diensten en het houden van preken, zowel in het geheim als openbaar, op straffe van het kwijtraken van pensioen en correctie door een rechtbank.

Art. 2. Ten tweede, zullen de instellingen en voorrechten van pastoors en alle andere ontvangers van kerkelijke inkomsten en lenen, zonder enige uitzondering dadelijk worden ingetrokken en nietig verklaard (...).

Art. 18. De grietmannen¹⁾ zullen worden belast (elk in zijn eigen bestuursgebied) met het zonder enige vertraging doen zuiveren van de kerken van beelden, altaren en alles wat tot de rooms-katholieke ceremoniën en afgoderij gediend heeft.

noot 1 Een grietman is het hoofd van een grietenij, een bestuurseenheid in Friesland die gelijk staat aan een gemeente.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.